

תאריך עדכון: 25.04.2022

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
שם ומספר הקורס: בעלי מוגבלות שכלית בספרות חז"ל
09-1867-01

שם הקורס באנגלית:
Mental Disability in Rabbinic Literature

שם המרצה: ד"ר ברק כהן

סוג הקורס: סמינריון

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשפ"ג

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

הסטודנט יכיר את בעלי המוגבלויות השכליות השונות בספרות חז"ל, ודרך זיהויים במקורות חז"ל.

תוצרי למידה:

הסטודנט ידע את מעמדם החברתי וההלכתי של בעלי המוגבלויות השכליות בספרות חז"ל. הסטודנט ידע כיצד לזהות את בעלי המוגבלויות בספרות חז"ל על פי הטרימינולוגיה המיוחדת לכל סוג של הפרעה.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

הקורס בוחן את הנושא ממספר מגוון של זוויות:

- (1) מהם המינוחים המיוחדים של בעלי המוגבלות השכלית בספרות חז"ל
- (2) דרך איבחונם של הפרעות השונות באמצעות ניתוח המידע העולה מתוך המקורות
- (3) מה היה מעמדם ההלכתי והחברתי בתוך החברה היהודית (בהשוואה לעולם היווני-רומי).

מהלך השיעורים:

הלימוד מבוסס על מגוון מקורות מספרות חז"ל, מקבילות ושינויי נוסח (לימוד עיוני-ביקורתי, כמקובל). השיעורים יהיו מחולקים על פי סוגי המינוחים השונים והמקורות המתארים סוגים

שונים של הפרעות נפשיות, תוך שילוב מגוון דיסציפלינות: רפואה רומית, היסטוריה, רפואה מודרנית (פסיכיאטריה) ועוד.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
2-1	מבוא כללי: חז"ל והידע רפואי בא"י במאות הראשונות	מ' בר-אילן, "הרפואה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה", קתדרה 91 (תשנ"ט), עמ' 78-31.	מומלץ לקריאה: C. Thumiger, "A History of the Mind and Mental Health in Classical Greek Medical Thought," <i>History of Psychiatry</i> 29 (2018): 1-14
4-3	בעיית המקורות: המקורות העומדים לרשותנו בנושא ודרכי זיהוי מחלות		
6-5	השוטה א: הספרות התנאית הארצישראלית – מי הוא השוטה? מהם מאפייניו הפיזיים? והנפשיים?		
11-7	השוטה ב: הספרות התנאית והאמוראית הארצישראלית – מהו מעמדו ההלכתי של השוטה?		
14-12	השוטה ג: ההתפתחות המושגית של השוטה בתלמוד הבבלי	L. Lemhaus, "Medical Approaches to Disability in Rabbinic Traditions," in Laes, C. (ed.), <i>Disability in Antiquity</i> , London: Routledge 2017, 440-451	
16-15	"רוח רעה": מה היא "רוח רעה"? מהן ביטוייה הפיזיים? מה ידוע על "רוח רעה" במקורות מקבילים? מהן נסיבות הופעתם מקורות חז"ל?	H. Shy, "Ruah Ra'a' (Melancholy) as Seen by Medieval Commentaries and	

	Lexicographers," <i>Korot</i> 8 (1982): 94-105		
		"המוס" / "המומה" / "גנדרופס" – מי הם? מהם מאפייניהם? מעמדם ההלכתי המיוחד אצל חז"ל, ודרכי שילובם בחברה היהודית	20-18
	J. Rainbow, "The Derivation of Kordiakos: A New Proposal," <i>Journal for the Study of Judaism</i> 39 (2008), pp. 255–266	"הקורדיקוס" בספרות התנאית ובתלמודים: זיהויו, מאפייניו ומעמדו ההלכתי	22-21
		"טירוף דעת": מיהו? מהם מאפייני מחלתו? מהן ההלכות הקשורות במי שנטרפה דעתו בספרות התנאית והאמוראית?	24-23
		סיכום ומסקנות	26-25

ג. דרישות קדם:

לקורס זה אין דרישות מוקדמות.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל שתי הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה להגיש עבודה, ולא יקבל ציון בקורס.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הגשת סמינריון במסגרת הקורס.

ו. ביבליוגרפיה (מצומצמת):

הראיות בדיני התלמוד, רמת-גן תשמ"ז, עמ' 92-97	אלבק, ש'
המשפט העברי: תולדותיו, מקורותיו עקרונית, ירושלים, תשמ"ח, עמ' 481-480	אלון, מ'
אמוראי בבל: פרקים בחיי הכלכלה, רמת-גן תשל"ה, עמ' 281-284 (יחסם של האמוראים לרופאים ורפואה)	בר, מ'
"הרפואה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה", קתדרה 91 (תשנ"ט), עמ'	בר-אילן, מ'

- גוגנהיימר, ח' 'גנדרופס-קנטרופיס: הערות למילון התלמודי', לשוננו לה (תשל"א), עמ' 210-207
- ולר, ש' נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, תל-אביב תש"ס, עמ' 177-161 (נשים וידע רפואי)
- ____. צער ומצוקה בסיפורי התלמוד, תל-אביב 2012, עמ' 225-215
- פרויס, י' הרפואה במקרא ובתלמוד, ירושלים תשע"ג, עמ' 489-473
- שיינפלד, א' נזיקין, ירושלים תשנ"ב, עמ' 350-349, 45-42

- Abrams, J. *Judaism and Disability: Portrayals in Ancient Texts from the Tanach through the Bavli*, Washington: Gallaudet University Press 1998, pp. 168-197
- Lehmhaus, L. "Medical Approaches to Disability in Rabbinic Traditions," in Laes, C. (ed.), *Disability in Antiquity*, London: Routledge 2017, 440-451
- Rainbow, J. "The Derivation of Kordiakos: A New Proposal," *Journal for the Study of Judaism* 39 (2008), 255-266
- Shy, H. "Ruah Ra'a' (Melancholy) as Seen by Medieval Commentaries and Lexicographers," *Korot* 8 (1982): 94-105
- Strous, R. 'The Shoteh and Psychosis in Halakhah with Contemporary Clinical Application,' *The Torah U-Madda Journal* 12 (2004): 158-178
- Thumiger, C. "A History of the Mind and Mental Health in Classical Greek Medical Thought," *History of Psychiatry* 29 (2018): 1-14.